

**บทสรุปสำหรับผู้บริหาร
โครงการวิจัย**

**ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทย
กับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคน
ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ และโอกาส/ความหวังในอนาคต**

**Educational Cooperation between the Kingdom of Thailand
and Lao PDR: Outcomes on Human Development,
International Understanding and Future Prospect.**

โดย

อารี หลวงนา

จิณณวัตร ปะโคทัง

อานันท์ ทาปทา

ชวนคิด มะเสนะ

วรรัตน์ รุมาลา

อัญชลี โพทวิ

ดวงใจ สีเขียว

จันทร์ณอม ธรรมจักร

พิมพา เพี้ยเทพ

นุตตา สมสนัด

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

พ.ศ. 2556

**บทสรุปสำหรับผู้บริหาร
โครงการวิจัย**

**ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทย
กับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคน
ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ และโอกาส/ความหวังในอนาคต**

**Educational Cooperation between the Kingdom of Thailand
and Lao PDR: Outcomes on Human Development,
International Understanding and Future Prospect.**

โดย

**อารี หลวงนา
จิณณวัตร ปะโคทัง
อานันท์ ทาปทา
ชวนคิด มะเสนะ
วรารัตน์ ฐุมาลา
อัญชลี โพทวิ
ดวงใจ สีเขียว
จันทรกนอม ธรรมจักร
พิมพา เพี้ยเทพ
นุตตา สมสนัด**

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

พ.ศ. 2556

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการวิจัยเรื่อง ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคน ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ และโอกาส/ความหวังในอนาคต ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2553 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประมวลและวิเคราะห์สังเคราะห์โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว
2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศของความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว
3. เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาส/ความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาและความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. การประมวลข้อมูลขั้นต้นของโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว มี 8 ด้านคือ (1) ระยะเวลาโครงการ (2) หน่วยงานร่วมมือ (3) รูปแบบความร่วมมือ (4) ระดับความร่วมมือ (5) วัตถุประสงค์ (6) เป้าหมาย (7) ผลการดำเนินงาน และ (8) ปัญหาในการดำเนินงาน
2. การวิเคราะห์สังเคราะห์โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว มี 6 ด้านคือ (1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ บุคลากร งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ (2) กระบวนการ (3) ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการกับแผนการพัฒนาคนของสปป.ลาว (4) วิธีการในการพัฒนาคน (5) ผลผลิต และ (6) ปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
3. ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนของสปป.ลาว มี 2 ด้านคือ (1) ผลผลิตการพัฒนาคนของ สปป.ลาวในด้านจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาหรือผ่านการฝึกอบรมจำแนกตามระดับการศึกษาและสาขาวิชา และ (2) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในด้านของความก้าวหน้าของคน ความพึงพอใจ สิ่งที่ได้เรียนรู้ และความสำเร็จ
4. ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศมี 7 ด้าน คือ (1) ความรู้ความเข้าใจการใช้ชีวิตต่างวัฒนธรรม (2) การยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างระหว่างประเทศ (3) การยอมรับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและสัมพันธ์ภาพระหว่างประเทศ (4) ความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลก

(5) การให้คุณค่าสันติภาพและผลประโยชน์ระหว่างประเทศ (6) การเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลก และ (7) การเคารพในประชาธิปไตยและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์

5. การมองโอกาสและความหวังในอนาคตมี 3 ด้าน คือ (1) การวางแผนความร่วมมือ (2) การนำแผนสู่การปฏิบัติ และ (3) การประเมิน

ขอบเขตของการวิจัย

1. โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว ที่จะศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะโครงการความร่วมมือทางการศึกษาที่มีรูปแบบทวิภาคีหรือพหุภาคีที่หน่วยงานในราชอาณาจักรไทยและสปป.ลาว จัดทำขึ้น โดยมีระยะเวลาความร่วมมือไม่น้อยกว่า 3 ปี (เริ่มโครงการไม่ช้ากว่าปี พ.ศ. 2551)

2. ระดับความร่วมมือ จะศึกษาวิเคราะห์ 2 ระดับคือ ภาครัฐและภาคเอกชน

3. ขอบเขตของเวลาในอนาคต คือ อนาคตระยะกลาง 10 ปี

4. ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว ในฐานะผู้ประสานงานโครงการ และผู้รับประโยชน์จากโครงการ ได้แก่ บุคลากรในกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ ครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน นักศึกษา ประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ประเทศคือ ราชอาณาจักรไทยและสปป.ลาว ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร วิจัยเชิงสำรวจ และวิจัยอนาคต โดยมีการวิจัย 3 ระยะ

ระยะที่ 1 การประมวลและวิเคราะห์สังเคราะห์โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร และการวิจัยเชิงสำรวจ มี 2 ขั้นตอนหลักคือ

1.1 การประมวลข้อมูลขั้นต้นของโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว มี 2 ขั้นตอนคือ มี 2 ขั้นตอนคือ (1) การค้นหาโครงการแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ (1.1) การค้นหาข้อมูลโครงการขั้นต้นจากเอกสาร งานวิจัย ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และใช้เทคนิคการสืบค้นแบบลูกโซ่ (Snowball technique) และ (1.2) การค้นหาข้อมูลโครงการเชิงลึกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ หน่วยงานระดับกระทรวงของไทย 4 กระทรวง และสถาบันอุดมศึกษาไทย 26 แห่ง และได้รับข้อมูลจากหน่วยงานระดับกระทรวง 4 แห่ง และสถาบันอุดมศึกษา 6 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.33 (2) การวิเคราะห์เพื่อประมวลข้อมูลขั้นต้นของโครงการ จากแหล่งข้อมูล 3 แหล่ง ได้แก่ (2.1) เอกสารที่รวบรวมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในราชอาณาจักรไทย ได้แก่ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (สพร.) กระทรวงการต่างประเทศในสปป.ลาว ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการและการกีฬา จากสถาบันการศึกษา ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2.2) การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ ได้แก่ ผู้ประสานงานหลักฝ่ายไทย จำนวน 6 คน ผู้ประสานงานและผู้รับประโยชน์ใน สปป.ลาว ที่แขวงเวียงจันทน์และสาละวัน จำนวน 25 คน รวมจำนวน 31 คน และ (2.3) การใช้แบบสอบถาม (EC1) กับผู้ประสานงานของโครงการฝ่ายไทย จำนวน 8 คน ฝ่ายลาวจำนวน 13 คน รวมจำนวน 21 คน

1.2 การวิเคราะห์สังเคราะห์โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว มี 2 ขั้นตอนคือ (1) การวิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว ที่ได้จากการค้นหาในขั้นตอนที่ 1 และ (2) การใช้แบบสอบถาม (แบบ EC2) กับผู้ประสานงานของโครงการ ซึ่งเป็นผู้ประสานงานกลุ่มเดียวกันกับขั้นตอนที่ 1 ในขั้นตอนนี้จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา 6 ด้าน คือ (1) ปัจจัยนำเข้า (2) กระบวนการ (3) ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการกับแผนการพัฒนาคณะของสปป.ลาว (4) วิธีการในการพัฒนาคน (5) ผลผลิต และ (6) ปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศของความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ มี 3 ขั้นตอนหลัก คือ

2.1 การสร้างและพัฒนาคุณภาพเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลเพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้รับประโยชน์จากโครงการ (แบบ EC3) และแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในการวางแผน และความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ (EC4) สำหรับผู้ประสานงานโครงการและผู้รับประโยชน์จากโครงการ แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ (1) ข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลโครงการ (2) แบบประเมินความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว และ (3) แบบประเมินโอกาสความร่วมมือทางการศึกษาที่เป็นไปได้และความหวังในความร่วมมือที่พึงประสงค์ในอนาคตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ทั้งในราชอาณาจักรไทยและสปป.ลาว ระหว่างเดือนสิงหาคม 2554 – เดือนมกราคม 2555 ประกอบด้วย (1) ประชุมสนทนากลุ่ม (Focus group) และใช้แบบสอบถาม (EC5) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากราชอาณาจักรไทยและสปป.ลาว ดำเนินการ ณ กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 20 กันยายน 2554 ณ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว แขวงเวียงจันทน์ มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 28 คน ประกอบด้วย ผู้ประสานงานฝ่ายไทย 5 คน ผู้ประสานงานและผู้รับประโยชน์ฝ่ายลาว 18 คน (2) การเก็บข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ ได้แก่ กลุ่มผู้ประสานงานโครงการฝ่ายไทย 8 คน และฝ่ายลาวมีจำนวน 13 คน รวมจำนวน 21 คน และกลุ่ม

ตัวอย่างผู้รับประโยชน์จากโครงการ ใน สปป.ลาว จำนวน 124 คน และ (3) การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus group) ร่วมกับการประชุมปฏิบัติการอนาคต (Futures workshop) ดำเนินการ ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ในวันที่ 11 พฤษภาคม 2555 ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้ประสานงานของราชอาณาจักรไทย 3 คน ผู้ประสานงานของ สปป.ลาว 2 คน

2.3 การวิเคราะห์ผลลัพธ์ของโครงการความร่วมมือด้านการศึกษาทั้งในราชอาณาจักรไทยและสปป.ลาว แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ (1) ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคน ได้แก่ (1.1) ผลผลิตการพัฒนาคนของสปป.ลาว ในด้านจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาหรือผ่านการฝึกอบรมจำแนกตามระดับการศึกษาและสาขาวิชา และ (1.2) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในด้านของความก้าวหน้าของคน ความพึงพอใจสิ่งที่ได้เรียนรู้และความสำเร็จ และ (2) ผลลัพธ์ด้านความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ 7 ด้าน ได้แก่ (2.1) ความรู้ความเข้าใจการใช้ชีวิตต่างวัฒนธรรม (2.2) การยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างระหว่างประเทศ (2.3) การยอมรับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและสัมพันธภาพระหว่างประเทศ (2.4) ความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลก (2.5) การให้คุณค่าสันติภาพและผลประโยชน์ระหว่างประเทศ (2.6) การเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลก และ (2.7) การเคารพในประชาธิปไตยและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยทำการวิเคราะห์ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ 2 ระยะคือ ระยะก่อนเข้าร่วมโครงการและระยะระหว่าง/หลังเข้าร่วมโครงการ พร้อมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศของทั้ง 2 ระยะโดยใช้ดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) ด้วยวิธี Mean Difference Method (MDF)

ระยะที่ 3 การวิเคราะห์สังเคราะห์และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาส/ความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาและความเข้าใจอันดี ระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจร่วมกับการวิจัยอนาคตมี 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

3.1 การถอดบทเรียนเพื่อวิเคราะห์โครงการที่มีความสำเร็จในด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ (1) โครงการที่มีความสำเร็จด้านการพัฒนาคน (2) โครงการที่มีความสำเร็จด้านความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ และ (3) โครงการที่มีอุปสรรคในการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ

3.2 การศึกษาโอกาสและความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาของราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว แบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ (1) โอกาสของความร่วมมือทางการศึกษาที่เป็นไปได้และความหวังของความร่วมมือที่พึงประสงค์ในอนาคต (2) ความร่วมมือทางการศึกษาตามความต้องการในการพัฒนากำลังคนของสปป.ลาวในอนาคต (3) โอกาสและความหวังเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาวในอนาคต ตามกรอบ

แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ในการวางแผน 3 ด้าน ได้แก่ (3.1) การวางแผนความร่วมมือ (3.2) การนำแผนสู่การปฏิบัติ และ (3.3) การประเมิน พร้อมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระยะก่อนเข้าร่วมโครงการและระหว่าง/หลังเข้าร่วมโครงการ โดยใช้ลำดับความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) ด้วยวิธี Mean Difference Method (MDF) และวิเคราะห์เปรียบเทียบโครงการ และ (4) การระบุแรงขับเคลื่อนของความร่วมมือทางการศึกษาที่มีต่อผลลัพธ์การพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาวในอนาคต โดยการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์และระบุแรงขับเคลื่อนของความร่วมมือทางการศึกษาที่มีต่อผลลัพธ์การพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศในอนาคตด้วยการวิเคราะห์ผลกระทบไขว้ (Cross Impact Analysis)

3.3 การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาสและความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอนย่อยคือ (1) การสรุปผลการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาสและความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว (2) การประชุมสนทนากลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว เพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงข้อเสนอเชิงนโยบายที่จัดทำขึ้น และ (3) การปรับปรุงข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาสและความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว และจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ในการวิจัยทั้ง 3 ระยะ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (EC1 – 5) ได้รับการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา การวิจัย การวัดและการประเมินผล จำนวน 3 คน จากนั้นจึงแปลเครื่องมือเป็นภาษาลาว และตรวจสอบความถูกต้องของการแปลทั้งในด้านของความหมายและการใช้ภาษา โดยผู้เชี่ยวชาญภาษาลาว และนำเครื่องมือ (EC4) ไปตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงอีกครั้งหนึ่ง ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคระหว่าง 0.95-0.98

ผลการวิจัย

1. ผลการประมวลและวิเคราะห์สังเคราะห์โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว

1.1 ผลการประมวลข้อมูลขั้นต้นของโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว

โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว ที่มีรูปแบบทวิภาคีหรือพหุภาคีที่หน่วยงานในราชอาณาจักรไทยและสปป.ลาว ที่ดำเนินการโครงการก่อนปี พ.ศ. 2551 และได้ร่วมมือกันแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี มีจำนวน 5 โครงการหลัก (11 โครงการย่อย) คือ

- 1) โครงการในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2 โครงการย่อย)
- 2) โครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศลุ่มแม่น้ำอิระวดี –

เจ้าพระยา – แม่โขง (ACMECS) (6 โครงการย่อย) 3) โครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษาไทยกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 4) โครงการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และ 5) โครงการภายใต้บันทึกความเข้าใจ (MOU) เกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของราชอาณาจักรไทยกับ สปป.ลาว ผลการประมวลข้อมูลขั้นต้นสรุปได้ดังนี้ **ด้านระยะเวลาโครงการ หน่วยงานความร่วมมือ รูปแบบความร่วมมือ และระดับความร่วมมือ** พบว่า โครงการความร่วมมือมีระยะเวลาโครงการระหว่าง 3 ปี ถึง 20 ปี โครงการที่มีระยะเวลาดำเนินการมากที่สุด คือ โครงการโรงเรียนวัฒนธรรมชนเผ่าเด็กกำพร้า (หลัก 67) แขวงเวียงจันทน์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ดำเนินการมาแล้ว 20 ปี เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2535 หน่วยงานความร่วมมือ โดยส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานจาก 2 ราชอาณาจักร รูปแบบความร่วมมือส่วนใหญ่เป็นรูปแบบทวิภาคี แบบทางเดียวคือ ภาคีฝ่ายราชอาณาจักรไทยเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ (Donor) ภาคีฝ่าย สปป.ลาว เป็นผู้รับความช่วยเหลือ (Recipient) ยกเว้น โครงการยกระดับพนักงานของมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวให้เป็นระดับปริญญาตรี และโครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษาไทยกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงที่มีรูปแบบพหุภาคี ระดับความร่วมมือ ทุกโครงการมีความร่วมมือทุกระดับคือ คือ ระดับรัฐต่อรัฐ หน่วยงานต่อหน่วยงาน สถาบันต่อสถาบัน และประชาชนต่อประชาชน **ด้านวัตถุประสงค์และเป้าหมาย** ทุกโครงการมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาการจัดการศึกษา เป้าหมายของการพัฒนาส่วนใหญ่ คือ ครู อาจารย์ ในด้านการพัฒนาการจัดการศึกษา เป้าหมายของการพัฒนา คือ สื่อ/เทคโนโลยีการศึกษา แหล่งเรียนรู้ การเรียนการสอน และหลักสูตร **ผลการดำเนินงาน** พบว่า ทุกโครงการมีผลการดำเนินงานสอดคล้องกับเป้าหมาย ซึ่งนอกเหนือจากการพัฒนาคนในด้านการศึกษาแล้ว หลายโครงการยังมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค การจัดหาครุภัณฑ์การเรียนการสอน และเพิ่มเติมห้องปฏิบัติการ **ด้านปัญหาการดำเนินงาน** พบว่า ปัญหาที่พบบากกว่า 2 โครงการขึ้นไป หรือมีผู้พบปัญหา มากกว่าร้อยละ 20 ในระยะก่อนการเข้าร่วมโครงการคือ ปัญหาการขาดความรู้และทักษะอาชีพ ปัญหาระหว่างการเข้าร่วมโครงการคือ งบประมาณสนับสนุนการเรียนไม่เพียงพอ และในระยะหลังการเข้าร่วมโครงการคือ ปัญหาการขาดแคลนตำรา เครื่องจักร และวัสดุอุปกรณ์

1.2 ผลวิเคราะห์สังเคราะห์โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ **ปัจจัยนำเข้าด้านบุคลากร** พบว่า บุคลากรที่เข้าร่วมโครงการจากฝ่ายไทยมีความหลากหลายมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการโรงเรียนวัฒนธรรมชนเผ่าเด็กกำพร้า (หลัก 67) แขวงเวียงจันทน์ **ด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์** พบว่าเป็นการสนับสนุนจากฝ่ายไทยมากที่สุด โดยเฉพาะ โครงการโรงเรียนวัฒนธรรมชนเผ่าเด็กกำพร้า (หลัก 67) แขวงเวียงจันทน์ **ปัจจัยนำเข้าด้านการบริหาร** พบว่า เป็นการบริหารร่วมกัน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการจากทั้ง 2 ฝ่าย ในทุกโครงการ และมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือ

พิจารณา และติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง **ด้านกระบวนการ** พบว่า มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการจากทั้ง 2 ฝ่าย ในทุกโครงการ โดยจะทำหน้าที่ในการสำรวจความต้องการ การวางแผนการดำเนินงาน และการติดตาม ประเมินผล **ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการกับแผนการพัฒนาคอนของ สปป.ลาว** พบว่า โรงเรียนวัฒนธรรมชนเผ่าเด็กกำพร้า (หลัก 67) แขวงเวียงจันทน์ มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการสอดคล้องกับแผนการพัฒนาคอนของ สปป.ลาว มากที่สุด **วิธีการในการพัฒนาคอน** พบว่า มีหลากหลายวิธี ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะเป็นการส่งเสริมความเป็นอยู่ ภาวะสุขภาพ โภชนาการของนักเรียน และเน้นการพัฒนาทักษะอาชีพ และพัฒนาการสอนด้วยสื่อทางไกลผ่านดาวเทียม ส่วนในระดับอาชีวศึกษา จะสนับสนุนการจัดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อฝึกอบรมและดูงานด้านการบริหารให้ทุนการศึกษาแก่ครู และพัฒนาหลักสูตรรวมทั้งปรับปรุงสถานที่ **ด้านผลผลิต** พบว่า มีผลผลิตทางการศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสปป.ลาว ทั้งในกลุ่มของนักเรียน ครู อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา และประชาชน การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภค ระบบไฟฟ้า ประปา มีการจัดทำแปลงสาธิตทางการเกษตร การเพาะพันธุ์สัตว์ การก่อสร้างอาคารเรียน อาคารนอนในโรงเรียน อาคารปฏิบัติการ ในด้านของหลักสูตรและการสอน มีการพัฒนาหลักสูตรและจัดทำสื่อการเรียนการสอน จัดหาตำรา วัสดุอุปกรณ์ สื่อการสอน และคอมพิวเตอร์ ในด้านการพัฒนาของคน **ด้านปัญหา/อุปสรรค** ผลการประชุมสนทนากลุ่ม พบว่า ปัญหาที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อ การดำเนินโครงการมากที่สุด คือ ความจำกัดด้านงบประมาณจากหน่วยงานที่ให้ทุนสนับสนุน และทุนการศึกษาที่ได้รับไม่เพียงพอ มีความล่าช้า ทุนการศึกษาที่ได้บางส่วนสิ้นเปลืองไปกับค่าที่พัก **ด้านข้อเสนอแนะ** จากผลการตอบแบบสอบถามที่พบมากที่สุด คือ ควรมีการดำเนินโครงการความร่วมมือต่อเนื่องและเพิ่มความร่วมมือให้แน่นแฟ้น มีจำนวน 26 คน จากการเข้าร่วมประชุมระดมความคิดคือ ควรอบรมภาษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในหลักสูตรของไทย

2. ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคอนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศของความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว

2.1 ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคอนของสปป.ลาว โดยพิจารณาจาก ผลผลิตการพัฒนาคนของสปป.ลาว ในด้านจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาหรือผ่านการฝึกอบรมจำแนกตามระดับการศึกษาและสาขาวิชา ปรากฏว่า มีประชาชนชาวลาวได้รับการพัฒนาประมาณ 30,612 คน ส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาผ่านโครงการพระราชทานความช่วยเหลือด้านการศึกษาในโรงเรียนวัฒนธรรมชนเผ่าเด็กกำพร้า (หลัก 67) แขวงเวียงจันทน์ ในหลักสูตรสายสามัญศึกษาควบคู่การพัฒนาทักษะอาชีพ มีจำนวนกว่า 30,000 คน สาขาที่มีการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นมากที่สุดคือ สาขาการสอน และเทคโนโลยีการสอนในระดับอาชีวศึกษา (จำนวน 110 และ 45 คน) และสาขาที่ให้ทุนการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุดคือ สาขาการศึกษา มีจำนวน 113 คน **ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นใน**

ด้านของความก้าวหน้าของคน ความพึงพอใจ สิ่งที่ได้เรียนรู้ และความสำเร็จ ผลการตอบแบบสอบถามพบว่า **ด้านความก้าวหน้าของคน** หลังเข้าร่วมโครงการแล้วมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานเพิ่มมากขึ้น โดยรวมมีอัตราความก้าวหน้า ร้อยละ 7.26 โครงการที่ผู้เข้าร่วมโครงการมีความก้าวหน้าในการทำงานมากที่สุดคือ โครงการพัฒนาโรงเรียนเทคนิค-วิชาชีพ แขวงสะหวันนะเขต เท่ากับ ร้อยละ 13.79 ฝ่ายไทยพบว่า คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับอุดมศึกษามีการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของชาวลาว และพัฒนาองค์ความรู้ผ่านการวิจัยร่วมกัน โดยนักศึกษาชาวลาวที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยของไทย ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมการเรียน ได้มีการเปรียบเทียบและการใช้ภาษา แลกเปลี่ยนประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตสอดแทรกในกิจกรรมเนื้อหารายวิชา และอาจารย์มีการวิจัยร่วมกัน **ด้านความพึงพอใจที่มีต่อผลลัพธ์ของการพัฒนาคน** ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.91) มีความพึงพอใจระดับมาก โดยผู้เข้าร่วมโครงการยกระดับพนักงานของมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวให้เป็นระดับปริญญาตรีมีระดับความพึงพอใจสูงมากที่สุด คือ 3.50 **ด้านสิ่งที่ได้เรียนรู้** ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ (91 คน) ได้เรียนรู้ความรู้ใหม่ การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ บทเรียนใหม่ในด้านการสอน การเกษตร ปศุสัตว์ เทคโนโลยีสาขาต่างๆ และการวิจัย เป็นต้น ผลจากการเข้าร่วมประชุมระดมความคิดจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ ยังพบว่า ผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการได้มีการเรียนรู้วัฒนธรรมและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสองประเทศเพิ่มขึ้นมากที่สุด **ด้านความสำเร็จ** พบว่า โครงการมีความสำเร็จมากที่สุดที่บุคลากรทางการศึกษาของสปป.ลาว ได้สำเร็จการศึกษาตามเป้าหมายของโครงการ

2.2 ผลลัพธ์ด้านความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว โดยจำแนกออกเป็นระยะก่อนและระหว่าง/หลังการเข้าร่วมโครงการ พบว่า (ก) ผู้รับประโยชน์จากโครงการมีความคิดเห็น ก่อนเข้าร่วมโครงการความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.40) ด้านที่สูงที่สุดคือ การให้คุณค่าสันติภาพและผลประโยชน์ระหว่างประเทศ (ค่าเฉลี่ย 3.56) ด้านที่ต่ำที่สุดคือ ความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลก (ค่าเฉลี่ย 3.25) ในระยะระหว่าง/หลังเข้าร่วมโครงการ ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศโดยรวมของอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 4.01) ด้านที่สูงที่สุดคือ ความรู้ความเข้าใจการใช้ชีวิตต่างวัฒนธรรมของทั้ง 2 ประเทศ และการยอมรับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและสัมพันธภาพระหว่าง สปป.ลาวกับราชอาณาจักรไทย (ค่าเฉลี่ย 4.09) เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนเข้าร่วมโครงการและระหว่าง/หลังเข้าร่วมโครงการพบว่า ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้น (PNI 0.61) ด้านที่เพิ่มสูงมากที่สุดคือ ความรู้ความเข้าใจการใช้ชีวิตต่างวัฒนธรรมของทั้ง 2 ประเทศ และความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลก (PNI 0.67) ด้านที่เพิ่มขึ้นน้อยที่สุดคือ การให้คุณค่าสันติภาพและผลประโยชน์ระหว่างประเทศ (PNI 0.52) (ข) ผู้ประสานงานของโครงการ ระยะก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.29) ด้านที่สูงที่สุดคือ การ

ยอมรับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและสัมพันธภาพระหว่างลาวกับไทย (ค่าเฉลี่ย 3.55) ด้านที่ต่ำที่สุดคือ ความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลก (ค่าเฉลี่ย 2.95) ในระยะระหว่าง/หลังเข้าร่วมโครงการ ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศโดยรวมอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 3.91) ด้านที่สูงที่สุดคือ การยอมรับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและสัมพันธภาพระหว่างลาวกับไทย (ค่าเฉลี่ย 4.29) ด้านที่ต่ำที่สุดคือ การเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศของลาวที่มีต่อไทย (ค่าเฉลี่ย 3.44) เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนเข้าร่วมโครงการและระหว่าง/หลังเข้าร่วมโครงการพบว่า ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้น (PNI 0.62) ยกเว้น การเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในลาวที่มีต่อภูมิภาคและโลก (PNI -0.11) ด้านที่เพิ่มสูงมากที่สุดคือ การยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างระหว่างลาวกับไทยและการยอมรับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและสัมพันธภาพระหว่างลาวกับไทย (PNI 0.74) ด้านที่เพิ่มขึ้นน้อยที่สุดคือ การยอมรับคุณค่าสันติภาพระหว่างลาวและไทย (PNI 0.09) **ผลการเปรียบเทียบความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ** ของ 4 โครงการหลัก (8 โครงการย่อย) พบว่า ทุกโครงการมีความเข้าใจอันดีเพิ่มสูงขึ้นมากระหว่าง/หลังการเข้าโครงการ ยกเว้น โครงการพัฒนาโรงเรียนเทคนิคสิกรรมดงคำซ่าง ที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อย (0.15) โครงการที่มีความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศเพิ่มสูงที่สุดคือ การให้ทุนการศึกษาภายใต้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (ACMECS) (PNI 0.98)

3. ผลการวิเคราะห์สังเคราะห์และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาส/ความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาและความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ สปป.ลาว

3.1 ผลการถอดบทเรียนเพื่อวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการความร่วมมือทางการศึกษาของราชอาณาจักรไทยกับ สปป.ลาว ปรากฏผลคือ 1) โครงการที่มีความสำเร็จด้านการพัฒนาคน มีจำนวน 2 โครงการคือ (1) โครงการโรงเรียนวัฒนธรรมชนเผ่าเด็กกำพร้า (หลัก 67) แขวงเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นโครงการที่พัฒนาคนของ สปป.ลาว ได้ครั้งละจำนวนมากเมื่อเปรียบเทียบจากระยะเวลาที่เท่าๆ กัน ซึ่งนอกจากให้การศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วยังส่งเสริมให้มีทักษะอาชีพอีกด้วย และ (2) โครงการยกระดับพนักงานของมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวให้เป็นระดับปริญญาตรี ซึ่งมีผู้จบปริญญาตรีจำนวนมากถึง 113 คน ในระยะเวลา 3 ปี ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุดเพราะใช้สถานที่เรียนในจังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนไทย-ลาว 2) **โครงการที่มีความสำเร็จด้านความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ** มีจำนวน 3 โครงการ เป็นโครงการที่มีพื้นที่ดำเนินการส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ประเทศไทย 1 โครงการ และอยู่ในแขวงหลวงพระบาง 1 โครงการ และแขวงเวียงจันทน์ 1 โครงการ คือ (1) โครงการทุนการศึกษาภายใต้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศกลุ่มแม่น้ำอิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS) (2) โครงการพัฒนาโรงเรียนเทคนิควิชาชีพแขวงหลวงพระบาง และ (3) โครงการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติระดับปริญญาโทสาขา

การศึกษาทางด้านการพัฒนาของมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ทั้ง 3 โครงการมีความเข้าใจระหว่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นในด้านการยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างระหว่างลาวกับไทยในเรื่องค่านิยมและความเชื่อของคนไทย ด้านความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลก และด้านความรู้ความเข้าใจการใช้ชีวิตต่างวัฒนธรรมของทั้ง 2 ประเทศ 3) **โครงการที่มีอุปสรรคในการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ** คือ โครงการฝึกอบรมในหลักสูตรระยะสั้น ซึ่งมีข้อจำกัดของระยะเวลาหลักสูตร สำหรับอุปสรรคเกี่ยวกับความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศนั้น ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการขาดความเข้าใจกันและกันในเรื่องของวัฒนธรรมและผลกระทบจากเหตุการณ์ในอดีต ทำให้คนลาวมีความรู้สึกที่คนไทยดูหมิ่นคนลาว ส่งผลให้มีความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ มีความขุ่นข้องหมองใจ และทำให้คนลาวมีทัศนคติเชิงลบต่อคนไทย

3.2 **โอกาสและความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาของราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว** ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ด้านปรากฏผลคือ 1) **ด้านโอกาสและความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาของราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว** ปรากฏผลคือ **ด้านโอกาสของความร่วมมือที่เป็นไปได้ในอนาคต** ผู้รับประโยชน์จากโครงการมีความคิดเห็น โอกาสของความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคตโดยรวมมีความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.62) โดยการนำแผนสู่การปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยสูงมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.67) จำแนกรายด้านย่อยพบว่า โอกาสของความร่วมมือที่เป็นไปได้มากที่สุดด้านการวางแผนความร่วมมือ คือ การพัฒนาบุคลากรชาวลาวจากการเรียนรู้อาเซียนโดยการลงมือปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 3.70) ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติคือ การมีภาวะผู้นำโดยบุคคลชาวลาวและมีความยั่งยืน (ค่าเฉลี่ย 3.88) และด้านการประเมินคือ มีการประเมินภายในอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 3.65) ผู้ประสานงานของโครงการ มีความคิดเห็น โอกาสของความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคตโดยรวมมีความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.36) โดยการนำแผนสู่การปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยสูงมากที่สุด แต่ยังคงอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.55) จำแนกรายด้านย่อยพบว่า โอกาสของความร่วมมือที่เป็นไปได้มากที่สุดด้านการวางแผนความร่วมมือ คือ ความคิดริเริ่มที่มาจากประชาชนระดับรากหญ้าของลาว (ค่าเฉลี่ย 3.90) ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติคือ มีภาวะผู้นำโดยบุคคลชาวลาวและมีความยั่งยืน (ค่าเฉลี่ย 4.20) และด้านการประเมินคือ มีภาคีสมาชิกของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียชาวลาวที่เป็นปีกแผ่น (ค่าเฉลี่ย 3.78) ผลการเปรียบเทียบโอกาสของความร่วมมือที่เป็นไปได้ในอนาคต พบว่า โครงการที่มีโอกาสของความร่วมมือในระดับสูงมากที่สุด คือ โครงการยกระดับพนักงานของมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวให้เป็นระดับปริญญาตรี (ค่าเฉลี่ย 4.21) **ด้านความหวังในความร่วมมือที่พึงประสงค์ในอนาคต** ผู้รับประโยชน์จากโครงการมีความคิดเห็น ความหวังในความร่วมมือทางการศึกษาที่พึงประสงค์ในอนาคตโดยรวมอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 4.07) ด้านที่สูงมากที่สุด คือ การนำแผนสู่การปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 4.09) จำแนกรายด้านย่อยพบว่า ความหวังในความร่วมมือที่พึงประสงค์ในอนาคตสูงที่สุดด้านการวางแผน

ความร่วมมือ คือ การพัฒนาบุคลากรชาวลาวยจากการเรียนรู้ภาคสนามโดยการลงมือปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 4.16) ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติคือ การสื่อสารโดยการเรียนรู้ร่วมกันและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ในแนวราบ (ค่าเฉลี่ย 4.28) และด้านการประเมินคือ มีการประเมินภายในอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.15) ผู้ประสานงานของโครงการ มีความคิดเห็น ความหวังในความร่วมมือทางการศึกษาที่พึงประสงค์ในอนาคต โดยรวมอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 3.78) ด้านที่สูงมากที่สุดคือ การนำแผนสู่การปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 3.97) จำแนกรายด้านย่อยพบว่า ความหวังในความร่วมมือที่พึงประสงค์ในอนาคตที่สูงมากที่สุด ด้านการวางแผนความร่วมมือ คือ ความคิดริเริ่มที่มาจากประชาชนระดับรากหญ้าของลาว (ค่าเฉลี่ย 3.94) ด้านการนำแผนสู่การปฏิบัติคือ มีภาวะผู้นำโดยบุคคลชาวลาวยและมีความยั่งยืน (ค่าเฉลี่ย 4.22) ด้านการประเมินคือ มีการประเมินภายในอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 3.83) ผลการเปรียบเทียบความหวังในความร่วมมือที่พึงประสงค์ในอนาคตของ 4 โครงการหลัก (8 โครงการย่อย) พบว่า ทุกโครงการมีความหวังในความร่วมมือที่พึงประสงค์ในอนาคตระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 3.79-4.59) โครงการที่มีความหวังในความร่วมมือที่พึงประสงค์ในอนาคตในระดับสูงที่สุดคือ โครงการยกระดับพนักงานของมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวให้เป็นระดับปริญญาตรี (ค่าเฉลี่ย 4.59) ด้านความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของสปป.ลาวในอนาคต ผลการวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นจากการตอบแบบสอบถาม ผู้รับประโยชน์และผู้ประสานงานของโครงการมีความคิดเห็นสอดคล้องกันคือ ในอนาคต สปป.ลาว มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงที่สุดในด้านการวางแผนความร่วมมือ (PNI=0.48 และ 0.12 ตามลำดับ) 2) **ความร่วมมือทางการศึกษาตามความต้องการในการพัฒนากำลังคนของสปป.ลาวในอนาคต** ปรากฏว่า ผลการสนทนากลุ่มด้านทิศทางการความต้องการในการพัฒนากำลังคน พบว่า ในอนาคต สปป.ลาว มีความต้องการพัฒนาครูสาขาพลศึกษาและศิลปศึกษารวมทั้งการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน และจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการสอน เพื่อส่งเสริมการจัดตั้งวิทยาลัยพลศึกษาและศิลปศึกษา พัฒนาหลักสูตรปริญญาตรีสาขาปฐมวัยรวมทั้งการจัดหาสื่อการสอนสำหรับครูปฐมวัย ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา มีความต้องการครู อาจารย์ และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเกษตรและปศุสัตว์ มหาวิทยาลัยมีความต้องการความร่วมมือในการยกระดับบุคลากรปริญญาตรี 10% ปริญญาโท 60% ปริญญาเอก 30% เสริมสร้างความเข้มแข็งของบุคลากรทางด้านการค้นคว้าวิจัย การวิจัยร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของ สปป.ลาว ด้านความต้องการทุนการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคน พบว่า รัฐบาล สปป.ลาว ได้ขอความร่วมมือจากราชอาณาจักรไทยด้านทุนการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนในปี พ.ศ. 2011-2015 จำนวน 653 ทุน ส่วนใหญ่เป็นทุนในระดับปริญญาโท มีจำนวน 502 ทุน (ร้อยละ 76.88) และระดับปริญญาเอก 151 ทุน (ร้อยละ 23.12) สาขาที่มีความต้องการทุนมากที่สุดคือ สาขาวิทยาศาสตร์ มี จำนวน 358 คน (ร้อยละ 54.82) 3) **โอกาสและความหวังเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาวในอนาคต** พบว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการให้ความคิดเห็น

เกี่ยวกับโอกาสและความหวังของความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ สปป.ลาว ในอนาคต คือ ควรมีการจัดโครงการความร่วมมือทางการศึกษาต่อไปโดยเฉพาะโครงการการพัฒนา ความรู้ความสามารถและทักษะแรงงานของประชาชน โครงการตำรา สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการ ศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทดลองทางวิทยาศาสตร์ และโครงการทุนสนับสนุนการศึกษาต่อในประเทศไทย และควรมีการขยายโครงการความร่วมมือด้านการพัฒนากำลังคนเพิ่มมากขึ้นในสาขาที่ยังขาดแคลน ได้แก่ สาขาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สาขาการแปรรูปอาหาร และผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร สาขาการแพทย์ สาขาวิศวกรรมโยธา ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ และสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 4) **แรงขับเคลื่อนของความร่วมมือทางการศึกษาที่มีต่อผลลัพธ์การพัฒนาคน และความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ สปป.ลาว** จากผลการวิเคราะห์ พบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาที่ สปป.ลาว มีความต้องการในอนาคตระยะ 10 ปี ที่ส่งแรงขับเคลื่อนผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ สปป.ลาว มากที่สุดคือ การให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกสาขาบริหารการศึกษาแก่ครู คณาจารย์ และผู้บริหาร ความร่วมมือทางการศึกษาที่ส่งแรงขับเคลื่อนผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระดับรองลงมาคือ การให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทสาขาปฐมวัย ปริญญาเอกสาขาการวิจัยและปริญญาโทสาขาอื่นๆ เช่น คณิตศาสตร์ เคมี และชีววิทยา ความร่วมมือทางการศึกษาที่ส่งแรงขับเคลื่อนผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนมากที่สุดและความเข้าใจอันดีระดับมากคือ การฝึกอบรมครูงานระยะสั้น และการแลกเปลี่ยนนักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ความร่วมมือทางการศึกษาที่ส่งแรงขับเคลื่อนผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระดับมากคือ การพัฒนาหลักสูตรกีฬาและศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา และการพัฒนาสื่อและการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศตามลำดับ

3.3 ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาสและความหวังของความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคตและความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว

3.3.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาสและความหวังของความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว

(1) ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาวในอนาคตควรมีรูปแบบ “ทวิภาคีริมฝั่งโขง” และร่วมมือกันแบบสองทาง

ผลการวิจัยมีข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้ 1) รูปแบบความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว ในทุกโครงการเป็นแบบทางเดียวคือ ภาคีฝ่ายราชอาณาจักรไทยเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ (Donor) ภาคีฝ่าย สปป.ลาว เป็นผู้รับความช่วยเหลือ (Recipient) 2) โครงการที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาคน คือ โครงการยกระดับพนักงานของมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวให้เป็นระดับปริญญาตรี ที่ดำเนินงานในจังหวัดริมฝั่งโขงของไทยที่ผู้เข้าร่วมโครงการจากสปป.ลาวสามารถเดินทางได้ง่าย ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย 3) ในอนาคต สปป.ลาว มีความต้องการขยายโครงการความร่วมมือในการพัฒนากำลังคนในสาขาขาดแคลนหลายสาขา เมื่อพิจารณาจากต้นทุนการผลิตจะพบว่า สาขาที่มีต้นทุนการผลิตบัณฑิตต่ำกว่าสาขาวิชาอื่นๆ และสามารถผลิตได้ครั้งละจำนวนมากๆ (Mass production) คือ สาขาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 4) สปป.ลาว มีแผนการจัดตั้งวิทยาลัยพลศึกษาและศิลปศึกษา 5) ระดับอาชีวศึกษามีความต้องการครู อาจารย์ และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเกษตรและปศุสัตว์ 6) มหาวิทยาลัยใน สปป.ลาว มีความต้องการยกระดับบุคลากรปริญญาตรี 10% ปริญญาโท 60% ปริญญาเอก 30% และการวิจัยร่วมกันกับสถาบันอุดมศึกษาของไทย 7) ความร่วมมือทางการศึกษาที่จะส่งแรงขับเคลื่อนผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว มากที่สุดคือ การให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกสาขาบริหารการศึกษาแก่ครู คณาจารย์ และผู้บริหาร รองลงมาคือ การให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทสาขาปฐมวิทย ปริญญาเอกสาขาการวิจัยและปริญญาโทสาขาอื่นๆ ดังนั้น ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาวในอนาคตควรเป็นรูปแบบความร่วมมือแบบสองทางคือ สปป.ลาวและไทยควรเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ โดยเน้นพื้นที่การดำเนินโครงการในจังหวัด “ริมฝั่งโขง” ของไทย

(2) ให้ความสำคัญกับการวางแผนความร่วมมือโดยให้มีความคิดริเริ่มมาจากประชาชนระดับรากหญ้า

จากผลการวิจัยตามแนวคิดกระบวนการเรียนรู้ในการวางแผนของ Chambers (1993) พบว่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ สปป.ลาว ที่มีระดับที่สูงที่สุดคือ ด้านการวางแผนความร่วมมือ (PNI=0.48) โดยให้มีการรับความคิดเห็นริเริ่มที่มาจากประชาชนระดับรากหญ้าของลาว การออกแบบโครงการโดย

ประชาชนลาวมีส่วนร่วม และการสนับสนุนทรัพยากรจากคนลาวในท้องถิ่น (PNI=0.55 0.49 และ 0.48 ตามลำดับ) ดังนั้น รัฐบาลทั้งสองประเทศควรให้ความสำคัญกับการวางแผนความร่วมมือโดยให้รับความคิดเห็นริเริ่มมาจากประชาชนระดับรากหญ้าของลาวให้มากขึ้น เปิดโอกาสให้ประชาชนลาวมีส่วนร่วมในการออกแบบโครงการและประชาชนลาวในท้องถิ่นมีส่วนร่วมสนับสนุนทรัพยากรให้แก่โครงการ

(3) ปรับปรุงการประเมินผลความร่วมมือโดยมีการยอมรับข้อผิดพลาดด้วยความเข้าใจ ลงมือแก้ไข และประเมินภายในอย่างต่อเนื่อง

จากผลการวิจัยพบว่า ดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความร่วมมือทางการศึกษาในขนาดระหว่างราชอาณาจักรไทยและ สปป.ลาว ที่มีระดับสูงรองลงมาจากการวางแผนความร่วมมือ คือ การประเมินมีการยอมรับข้อผิดพลาดด้วยความเข้าใจและลงมือแก้ไข กับมีการประเมินภายในอย่างต่อเนื่อง (PNI=0.45 0.51 และ 0.50 ตามลำดับ) ดังนั้นรัฐบาลทั้งสองประเทศควรปรับปรุงการประเมินความร่วมมือทางการศึกษาโดยมีการยอมรับข้อผิดพลาดด้วยความเข้าใจ ลงมือแก้ไข และมีการประเมินภายในอย่างต่อเนื่อง

(4) มีการสื่อสารโดยการเรียนรู้ร่วมกันและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการนำแผนสู่การปฏิบัติ

จากผลการวิจัยพบว่า ดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความร่วมมือทางการศึกษาในขนาดระหว่างราชอาณาจักรไทยและ สปป.ลาว ด้านการวางแผนสู่การปฏิบัติที่มีค่าสูงที่สุดคือ การสื่อสารโดยการเรียนรู้ร่วมกันและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ในแนวราบ (PNI=0.47) ดังนั้นรัฐบาลสองประเทศควรปรับปรุงการสื่อสารในการนำแผนสู่การปฏิบัติโดยเพิ่มการเรียนรู้ร่วมกันและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแนวราบ

(5) เพิ่มการให้ทุนการศึกษาแก่ครู คณาจารย์ และผู้บริหารการศึกษา

จากผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาที่ สปป.ลาว มีความต้องการในขนาดระยะ 10 ปี ที่ส่งแรงขับเคลื่อนต่อผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรมากที่สุดคือ การให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกสาขาบริหาร การศึกษาแก่ครู คณาจารย์ และผู้บริหารการศึกษา ความร่วมมือทางการศึกษาที่ส่งแรงขับเคลื่อนต่อผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระดับรองลงมาก็คือ การให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทสาขาปฐมวัย ปริญญาเอกสาขาการวิจัยและปริญญาโทสาขาอื่นๆ เช่น คณิตศาสตร์ เคมี และชีววิทยา ดังนั้น ควรมีการพิจารณาลำดับความสำคัญของโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ สปป.ลาว ที่จะดำเนินการต่อในอนาคตคือ อันดับ 1 ได้แก่ การให้ทุนการศึกษาต่อระดับปริญญาโทและปริญญาเอกสาขาบริหารการศึกษาในประเทศไทยแก่ครู คณาจารย์ และผู้บริหารการศึกษา ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนชาวลาว ได้รับการพัฒนามากที่สุดและทำ

ให้ความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว เกิดขึ้นในระดับมากที่สุด อันดับ 2 ได้แก่ การให้ทุนการศึกษาต่อการให้ทุนการศึกษาต่อในประเทศไทยระดับปริญญาตรีและปริญญาโทสาขา ปฐมวัย ปริญญาเอกสาขาการวิจัยและปริญญาโทสาขาอื่นๆ เช่น คณิตศาสตร์ เคมี และชีววิทยา อันดับ 3 และ 4 คือ การฝึกอบรมดูงานระยะสั้น และการแลกเปลี่ยนนักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรกีฬาและศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา และการพัฒนาสื่อและการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.3.2 ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว

(1) เสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาวผ่านกลไกความร่วมมือทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

จากผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว ทำให้เกิดผลลัพธ์ด้านความเข้าใจอันดีในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกสาขาบริหารการศึกษาแก่ครู คณาจารย์ และผู้บริหาร มีแรงขับเคลื่อนผลลัพธ์การพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศในระดับที่สูงมากที่สุด รองลงมาคือ การให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทสาขาปฐมวัย ปริญญาเอกสาขาการวิจัยและปริญญาโทสาขาอื่นๆ ตามลำดับ ดังนั้น ควรใช้ความร่วมมือทางการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่อง

(2) หนุนเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจการใช้ชีวิตต่างวัฒนธรรม

จากผลการวิจัยตามแนวคิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศของ Hinrichs (2003) พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการความร่วมมือทางการศึกษาจาก สปป.ลาว ยังมีความเข้าใจอันดีที่มีต่อไทย บางประการที่ยังอยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่นได้แก่ ความสามารถในการใช้ชีวิตต่างวัฒนธรรมร่วมกับคนไทย (ค่าเฉลี่ย 3.94) และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทัศนคติและเหตุผลเชิงจริยธรรมของคนไทย (ค่าเฉลี่ย 3.79) ดังนั้น ในการออกแบบโครงการความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคต ควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมโครงการจาก สปป.ลาว ได้มีโอกาสเรียนรู้และมีประสบการณ์การใช้ชีวิตต่างวัฒนธรรมร่วมกับคนไทย เพื่อให้มีการซึมซับและยอมรับในความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ และเหตุผลเชิงจริยธรรมของคนไทยมากยิ่งขึ้น

(3) หนุนเสริมให้มีการเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลก

จากผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยและ สปป.ลาว ที่เพิ่มขึ้นน้อยที่สุดคือ การเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลก (เพิ่มขึ้น 0.40) โดยเฉพาะในประเด็นการเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในลาวที่มีต่อภูมิภาคและโลก ลดลง 0.11

ดังนั้น รัฐบาลของ สปป.ลาว ควรรณรงค์ให้ประชาชนมีการเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลกให้มากขึ้น

(4) รณรงค์ให้เห็นคุณค่าสันติภาพและผลประโยชน์ระหว่างประเทศ

จากผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยและ สปป.ลาว ที่เพิ่มขึ้นน้อยที่สุดรองลงมาเป็นอันดับสองคือ การให้ความสำคัญและผลประโยชน์ระหว่างประเทศ (เพิ่มขึ้น 0.47) โดยเฉพาะในประเด็นการยอมรับคุณค่าผลประโยชน์ระหว่างลาวและไทย เพิ่มขึ้นเพียง 0.09 ดังนั้น รัฐบาลสองประเทศควรรณรงค์ให้ประชาชนเห็นคุณค่าสันติภาพและผลประโยชน์ระหว่างประเทศให้มากขึ้น

(5) รณรงค์ให้เคารพในประชาธิปไตยและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์

จากผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยและ สปป.ลาว ที่เพิ่มขึ้นน้อยที่สุดรองลงมา คือ การเคารพในประชาธิปไตย และสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (เพิ่มขึ้น 0.54) โดยเฉพาะในเรื่องของการเคารพในประชาธิปไตย และสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนทั่วโลก เพิ่มขึ้นน้อยที่สุดเพียง 0.49 ดังนั้น รัฐบาลสองประเทศควรรณรงค์ให้ประชาชนเคารพในประชาธิปไตย และสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนในโลก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 นำข้อเสนอเรื่องความร่วมมือทางการศึกษารูปแบบ “ทวิภาคีริมฝั่งโขง” แบบสองทางไปใช้ในการพัฒนาความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ สปป.ลาว ในระยะ 10 ปีข้างหน้า

ผลการถอดบทเรียนพบว่า รูปแบบความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ สปป.ลาว ในอนาคตควรเป็น “ทวิภาคีริมฝั่งโขง” แบบสองทาง คือ ทั้งราชอาณาจักรไทย และ สปป.ลาว ควรเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ ดังนั้น ควรมีการนำรูปแบบความร่วมมือทางการศึกษาดังกล่าวส่งมอบแก่หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือทางการศึกษา ได้แก่ สำนักความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (สพร.) ในสังกัดกระทรวงการต่างประเทศ สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ สปป.ลาว ในอนาคต เพื่อให้ความร่วมมือทางการศึกษาเพิ่มคุณค่าทางสังคมมากขึ้น และมีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาคนของ สปป.ลาว ขับเคลื่อนผลลัพธ์ด้านความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ และนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไป

1.2 ให้ความสำคัญกับเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ สปป.ลาวในด้านความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลกและความเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในลาวที่มีต่อภูมิภาคและโลก

ผลจากวิจัยพบว่า ในระยะก่อนเข้าร่วมโครงการความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลกของผู้เข้าร่วมโครงการอยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่นๆ มากที่สุด และในส่วนของผู้รับประโยชน์มีความเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในลาวที่มีต่อภูมิภาคและโลกลดน้อยลง ดังนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมโครงการจากสปป.ลาว มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลกเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของนโยบายระดับประเทศที่ส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นๆ ในระดับภูมิภาค และระดับโลก

1.3 ปรับปรุงการวางแผนความร่วมมือทางการศึกษาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม

จากผลการวิจัยพบว่า สปป.ลาว ผู้เข้าร่วมโครงการมีความต้องการจำเป็นในการวางแผนความร่วมมือสูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีความคิดริเริ่มที่มาจากประชาชนระดับรากหญ้าของลาว การออกแบบโครงการโดยประชาชนลาวมีส่วนร่วม และการสนับสนุนทรัพยากรจากคนลาวในท้องถิ่น ดังนั้น ในการดำเนินโครงการความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคต ควรให้ความสำคัญกับการวางแผนความร่วมมือโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับรากหญ้า

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาวอย่างต่อเนื่อง

จากผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ สปป. ลาวมีผลต่อการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นมากในบางด้านเท่านั้น เมื่อระยะเวลาผ่านไปจะมีการขยายความร่วมมือมากขึ้น และที่สำคัญคือ ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศก็ดีขึ้น อย่างไรก็ตามความต้องการความร่วมมือทางการศึกษา และการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศบางด้านมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลและพัฒนาความร่วมมืออย่างต่อเนื่องทุก 5 – 10 ปี

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว

จากผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ สปป.ลาวมีผลให้ความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาวเพิ่มสูงขึ้นทุกด้าน นอกจากนี้ โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว มีส่วนส่งเสริมบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทยในการก้าวไปสู่ระดับนานาชาติมากขึ้น แต่ก็เป็นความร่วมมือแบบประเพณีนิยม

และมีค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาวที่มีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าแต่ได้ผลดีกว่า

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับประเทศในกลุ่มอาเซียน

จากผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาว มีผลให้ความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาวเพิ่มสูงขึ้นทุกด้าน นอกจากนี้โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสปป.ลาวมีส่วนส่งเสริมบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทยในการก้าวไปสู่ระดับนานาชาติมากขึ้น อีกทั้งประเทศไทยและประเทศในกลุ่มอาเซียนกำลังเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนอย่างสมบูรณ์ และการมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ในปี พ.ศ. 2558 ดังนั้น ควรมีการศึกษาวิจัยความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับประเทศในกลุ่มอาเซียนเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในประชาคมอาเซียนต่อไป